

Wahrhaftigkeit Zur Zukunft der Kirche

Hans Küng

Kleine ökumenische Schriften 1. Herder, Freiburg-Basel-Wien 1968

Taschenbuchausgabe: Herderbücherei 390, Freiburg-Basel-Wien 1971

Die Wahrhaftigkeit

hodnovernosť, vierohodnosť, pravdovravnosť,
pravdivosť, **opravdivosť**, úprimnosť
pravdovravný, úprimný, pravý, ozajstný,
skutočne, ozaj, naozaj, vskutku, vážne

wahrhaft, wahrhaftig

holandsky

Waarachtigheid

anglicky

Truthfulness

francúzsky

Être vrai

taliánsky

Veracità

španielsky

Sinceridad y veracidad

portugalsky

Veracidade

Echtheit (Nietzsche)

pravosť, rýdzosť, opravdivosť

Eigentlichkeit¹ (Heidegger)

autentický život, opak Uneigentlichkeit

authenticité (Sartre, Gide)

autentickosť, pôvodnosť, hodnovernosť, pravosť

V slovenčine uprednostňujem pre preklad slova Wahrhaftigkeit dva výrazy

hodnovernosť

používam tam, kde je potrebné vyzdvihnúť súlad
postojov a činov vnútorne konzistentnej osobnosti
vierohodného človeka, ktorý celý „žije v pravde“

opravdivosť

používam tam, kde je potrebné porovnať
pravdivosť a pravdu s klamstvom, nepravdou
a pokrytectvom

So širokým rozmerom pojmov ako pravda, pravdivosť, opravdivosť sme sa už na Teofóre stretli. Richard Rorty sa pravdivosti venuje aj v knihe rozhovorov, z ktorých cituje Kritika&Kontext (34/2007, str. 22) v čísle, ktoré je venované jeho dielu: „*domnievam sa, že ľudia skutočne trápia pravdivosť a úprimnosť ... ak sa postaráte o slobodu, pravda si už poradí sama*“ V článku Timothy Radcliffa, OP (Dříve než tě Filip zavolał, viděl jsem tě pod fikem, Univerzum II/2007) sú kapitoly členené rovnako ako na tieto témy kladie dôraz aj Richard Rorty: šťastie - sloboda – pravdivosť.

¹ Der mit „Wahrhaftigkeit“ verwandte Begriff der „Echtheit“ ist ein Lieblingsbegriff Nietzsches und ist dann von Sartre und Gide – zugleich als Wiedergabe des Heideggerschen Begriffs der „Eigentlichkeit“ – mit „authenticité“ übersetzt worden. (s. 30)

Druhým vatikánskym koncilom udrela pre katolícku cirkev „hodina pravdy“. V tejto knihe je všetko čo možno povedať o budúcnosti cirkvi a o cirkvi budúcnosti vyjadrené témou hodnovernosť. Objasnenie pojmu hodnovernosť ukáže, že to nie je len jeden z uhlov pohľadu, ale že to je asi najdôležitejší uhol pohľadu pod ktorým možno vidieť tému pokoncilovej cirkvi s jej veľkou biedou a ešte väčšími nádejami. ... Neomylnosť učiteľského úradu cirkvi je centrálny problém cirkevnej hodnovernosti. (str. 19, 5)“

Obsah²

I. Das Pathos der Wahrhaftigkeit im 20. Jahrhundert

19. stor. sa skončilo I. sv. vojnou, nastúpil pátos hodnovernosti – architektúra, sochárstvo, maliarstvo, lyrika, psychológia a filozofia. (str. 28, 27). Dnešní ľudia majú inštinktívnu nedôveru voči všetkým veľkým a pekným slovám, voči frázam a všetkému pompéznemu, proti všetkému čo nejakým spôsobom smrdí gýčom, fasádou alebo štafážou, neúprimnosťou v reči, oblečení alebo životnom štýle. Už viac neprijmú žiadnu autoritu len kvôli jej formálnej autorite, ktorá si len **nárokuje** byť autoritou, ale za jej titulom alebo postavením žiadnu autoritu nevidno; akceptujú len autoritu, ktorá sa ako autorita preukáže svojou vecnou kompetentnosťou v činoch a konaní, autorita pri ktorej je zrejmý súlad medzi vonkajším a vnútorným. Vidieť to aj v cirkvi

- zbavujeme sa sadrových gýčov
- objavuje sa moderná architektúra, sochy, obrazy
- neobvykle otvorené realistické drámy, romány a filmy sa už nedostávajú tak ľahko „na index“
- zohľadňujú sa výsledky psychológie, sociológie a filozofie
- v každej oblasti všedného života cirkvi, medzi ľuďmi aj služobníkmi, sa objavuje nový zmysel pre sebakritiku, spravodlivosť a opravdivosť
- aj v cirkvi sa objavuje inštinktívny odstup od všetkého, čo nedovoľuje pravde aby sa plne rozvinula, teda proti: inkvizícii, denunciacii, cenzúre alebo nátlaku v oblasti názorov a učenia. (str. 30-35)

² A. Wahrhaftigkeit, eine Grundforderung an die Kirche

- I. Das Pathos der Wahrhaftigkeit im 20. Jahrhundert
- II. Geschichtliche Hintergründe der Vernachlässigung der Wahrhaftigkeit
- III. Wahrhaftigkeit als Forderung der Botschaft Jesu
- IV. Die Konsequenzen für die Zukunft

B. Die Verwirklichung der Wahrhaftigkeit

- I. Eine Herausforderung an die Kirche
- II. Wandel der Tugenden
- III. Wahrhaftigkeit als Gefahr
- IV. Institutionelle Kirche – Hindernis fuhr wahrhaftiges Christsein?
- V. Wahrhaftigkeit in praktischer Reform
- VI. Der Beginn eines Wandels
- VII. Kurswechsel in der Lehre?
- VIII. Manipulation der Wahrheit?
- IX. Ausblick

Anhang

II. Geschichtliche Hintergründe der Vernachlässigung der Wahrhaftigkeit

Ak povieme, že v cirkvi nám často chýbala jej hodnovernosť, tak by bolo nespravodlivé zjednodušiť to pripísať zlyhaniu, strachu alebo zbabelosti jednotlivcov. Ide skôr o dlhý proces, ktorý postupne v dejinách teológie a cirkvi vypestoval základné postoje a tieto potom ďalej viac alebo menej formovali jednotlivcov. Rozhodujúce momenty sú tri (str. 36-44):

Ďalekosiahle zanedbanie hodnovernosti v morálnej teológii

Nie je jedno, čo má v nejakom systéme svoje miesto samozrejme a čo nie, čo je v strede záujmu a čo na jeho okraji. V systéme čností je hodnovernosť len okrajová záležitosť a nepatrí k teologickým čnostiam (viera, nádej a láska). Deus qui verax est – má opravdivý boh slúžiť len ako podpora pre racionalisticko - intelektuálny dôkaz dôveryhodnosti fundamentálnej teológie? Hodnovernosť, ktorá je základnou čnosťou tohto sveta, nepatrí ani medzi „kardinálne čnosti“ (nezamieňať s čnosťami kardinálov) **spravodlivosť, udatnosť, miernosť a múdrosť**³ (táto sa zdá byť v cirkvi kráľovnou kardinálnych čností). Hodnovernosť tu nevystupuje samostatne, vždy sa musí niekam zaradiť, subsumovať ako prívesok.

Navyše, v teológii sa opravdivosť často vyskytuje len ako negatívny obraz necnosti. Augustín nenapísal knihu „De veracitate“ ale „De mendacio“ – o lži. Nielen u neho, ale aj v ďalšej spisbe sa opravdivosť pojednáva nielenže negatívne, ale väčšinou jednostranne z pohľadu na lož. Pritom zapieranie pravdy je horšie ako lož, pretože človek môže byť zásadne nehodnoverný bez toho, aby čo len raz zaklamal. A naopak, človek môže byť celou svojou bytosťou hodnoverný, hoci v konkrétnom prípade zaklamal. Klamstvo sa týka jednotlivých výrokov, nehodnovernosť postihuje človeka v jeho jadre. Tomáš Akvinský postavil „rozlišovanie“ za základ reštriktívnej „kauzistickej morálky“⁴. Hriešnosť klamstva sa stala základom morálky a spresňovanie vzorových situácií a prípadov rozlišovania umožnilo tejto morálke všemožné vývrtky, len bolo treba nájsť správnu odlišnosť. Bezbrehá kazuistika zasiahla étos opravdivosti. Nebolo sa treba starať o základný opravdivý postoj, ale poriešiť „ako sa cez to nejako dostať bez toho, aby som musel klamať“.

Viaže sa to aj na nadhodnotenie 6. a podcenenie 8. prikázania. V potridentských morálnych príručkách sú všetky hriechy contra sextum len ťažké (in sexto mandato non datur parvitas materiae) a naopak proti 8. prikázaniu sú možné len ľahké hriechy (mendacium de se non est nisi leve peccatum). Obe tieto vety, aj tú prísnu aj tú zľahčujúcu, je možné teologicky dokonale dokázať. Univerzitní teológovia to aj dokonale zvládajú, našťastie praktickí farári sa tým v takejto striktnnej forme nikdy neriadili.

Ale nehádzte kamene, lebo všetci teológovia sedia pospolu v jednom skleníku.

³ spravodlivosť (iustitia), mravná sila (fortitudo), miernosť (temperantia), rozvážnosť (prudentia)

⁴ qui bene distinguid, bene docet

Nedejinné myslenie v teológii.

V minulých storočiach sme nevideli formulácie ľudsko-cirkevnej náuky v ich historickej podmienenosti, závislosti od konkrétnej situácie vo svete, v spoločnosti, v cirkvi a v teológii úplne konkrétnej doby. Miesto na podstatu viery sme sa prišpendlili na jej oblečenie a prehlásili sme ho za základ.

Prehliadli sme Pavlovo poznanie, že všetky naše formulácie článkov viery sú nedokonalé, neúplné, tajomné, čiastočné a zraniteľné (1 Kor 13,9-12).

V dôsledku toho sa utiekame k najrôznejšiemu rafinovanému rozlišovaniu, dialektickým výkladom, a niekedy až nečestným teologickým trikom, aby sme bránili čo sa obrániť nedá, len aby sme nemuseli priznať, že sme sa mýlili, hoci sme sa mýliť mohli a v skutočnosti sme sa aj mýlili.

Preto má teológia mnoho výrokov cirkevnej náuky, ktorým katolícka cirkev dala veľmi problematický predikát „neomylný“, čo spôsobuje katolíckym teológom veľké ťažkosti vrátane zaujímania ďalších stanovísk cirkevnej náuky. Je jasné, že všetko čo nie je neomylné je omylné. Ale to je len teória, lebo je ešte ďaleko k tomu, aby katolícky teológ pripustil, že niektoré omylné vyhlásenie, napr. encyklika, príhovor alebo rímsky dekrét, bolo naozaj chybné. Ako napríklad: úroky, cirkevný štát, Galileo Galilei, stvorenie sveta, exegetika podľa dekretov pápežskej komisie z roku 1900 – kristológia, morálna teológia. Cirkev a teológia potom ustupujú až pod veľkým tlakom skutočnosti, neradi, váhavo, často neskoro, keď predmet sporu už prestal celý svet zaujímať.

Pokrivený obraz cirkvi (s. 42)

Mentalita obliehanej pevnosti

Základy krivého obrazu mocensky chápanej cirkvi boli položené už dávno pred vrcholným stredovekom. Mentalita obliehanej pevnosti vznikla v stredoveku, v boji o investitúru s cisármi, keď sa mocensky chápaná cirkev stala centralisticky riadenou pevnosťou. Odvtedy cirkev bojuje spoza barikád so všetkým novým naokolo od reformácie cez osvietenstvo až po komunizmus a národný socializmus 20. storočia.

Ecclesiologia gloriae

Ekleziológia slávy, cirkev naplnených dní, namiesto ekleziológie kríža.

V klamlivom svetle upredčasneného oslávania si cirkev pripisuje tu a teraz všetko, čo by malo prísť až v božom kráľovstve na konci vekov. Takáto cirkev, hoci zložená z hriešnych a chybujuúcich ľudí, už nie je ani hriešna ani omylná. Z pozemskej putujúcej cirkvi ľudí sa stáva nebeské naplnené bytie, bez škvrny a vrások. Bytie, ktoré už nemusí prosieť o ducha svätého z tmy svojho poblúdenia a viny, ale stále viac samo seba s duchom božím stotožňuje. Všetko nebezpečné, pochybujuce, slabé, hriešne a omylné musí preto oddiskutovať, odrozlišovať, odšpekulovať. Musí sa stať „senátom“, ktorý sa nemýli a ak by sa mýlil tak sa nekoriguje, aby to nevyzeralo, že sa mýlil.

Ak sa pozrieme na príbeh morálnej teológie, celej teológie a napokon aj celej cirkvi a jej obrazu, čo uvidíme? Ani netreba dokazovať: Väčšina sveta, namiesto toho, aby sa rozhodla pre vieru v Krista sa kvôli cirkvi od Krista odvracia.

Nielenže sa väčšina sveta neobrátila, ale aj väčšina samotnej cirkvi z cirkvi vystúpila, aby hľadala opravdivosť mimo cirkvi.

III. Wahrhaftigkeit als Forderung der Botschaft Jesu

Hodnovernosť nie je len „obyčajná“ opravdivosť, ale je to opravdivosť v duchu Ježišovho posolstva. (str. 48-56)

1. Opravdivosť pre konkrétneho človeka

Ježišov protest nie je len protestom proti lži v zmysle kauzistickej morálnej teológie, ale aj proti všetkému, čo evanjeliá nazývajú „pokrytectvo“. V gréčtine „hypokrités“ znamená aj herca, teda niekoho, kto sám seba predstavuje ako iného než je v skutočnom živote.

Ježiš vidí pokrytectvo pri dobročinnosti, modlitbe, pôste, ale aj svätení soboty a odsudzuje pokrytco (Mt 23, 25-28), na druhej strane je útechou pre tých, čo hľadajú opravdivosť, čestnosť, spravodlivosť Mt 6, 22

2. Opravdivosť pre cirkev

Pre cirkev nestačia Ježišove výroky o pokrytectve, tu treba vychádzať z Ježišovej ústrednej výpovede. Pri ohlasovaní Ježiša ako Krista a Pána sa cirkev odvoláva na Ježišovo zvestovanie. Ale témou Ježišovho posolstva nie je cirkev, ale kráľovstvo božie. Ježišovo posolstvo o božom kráľovstve, to je radikálna otázka hodnovernosti pre každú cirkev, ktorá sa na Ježišovo posolstvo odvoláva. Oproti tejto radikálnej otázke po hodnovernosti cirkvi sú všetky kritické otázky ohľadne „inštitúcie“ druhoradé, tu dostáva otázku aj výzvu samotná existencia cirkvi. **Podľa Ježišovho posolstva je hodnoverná cirkev dočasná, skromná, slúžiaca, vedomá si vlastnej hriešnosti a poslušná.**

3. Oprávnené otázky o hodnovernosti dnešnej cirkvi

Oprávnené otázky o hodnovernosti dnešnej cirkvi sa nedajú odpovedať jednoduchým rozlíšením na áno alebo nie. Konkrétne podoba cirkvi je cirkev božia a súčasne – s jej všetkými inštitúciami a konštitúciami – cirkev z hriešnych ľudí, ktorí vždy znovu a znovu zrádzajú evanjelium. Cirkev je v každom svojom členovi a v každej svojej inštitúcii alebo konštitúcii súčasne opravdivá aj neopravdivá. „Parresia“ znamená právo otvorene hovoriť. Aj Pavol odporoval Petrovi Gal 2, 11-14 a obvinil ho z pokrytectva a nedostatočného nasledovania evanjelia.

4. Pravda a opravdivosť spolu úzko súvisia

Na rozdiel od scholastiky platí v biblii aj v modernom chápaní pravdy, že pravda a opravdivosť spolu úzko súvisia. Relevantná je len pravda, ktorú prežívame ako uchopenú, uskutočnenú a žitú pravdu, ako existenciálne rozhodnutie. Žiada sa angažovanosť, nepodmienené a úprimné nasadenie pre pravdu a nielen nezúčastnený čisto teoretický postoj. Namiesto *adequatio intellectus et rei* sa „počíta len totálne nasadenie“ (Sartre).

IV. Die Konsequenzen für die Zukunft

Ako môže byť pravda s tými, ktorí sú neopravdiví? Cirkev má plné ústa „pravdy“, ale je vystavená výčitke nehodnovnosti. Výzva pre cirkev – negatívna aj pozitívna. (str. 62-70)

a/ vyvarovať sa falošnej pravdivosti až fanatizmu (najmä protestantské cirkvi)

- žiaden zmysel pre dôvernú a diskretnosť
- prehliadanie zodpovednosti za druhých pod zámienkou pravdivosti
- žiaden ohľad na konkrétnu situáciu
- svojvôľa, samosudcovstvo, snaha „mať recht“ za každú cenu
- satanská pravda si osobuje právo obetovať druhých

b/ Podľa II. Vatikánu stojí cirkev pred výzvou k pravej kresťanskej hodnovnosti (Wagnis der Tat! - Bonhöffer)

Moderný svet ide dopredu, dnes aj dosť napriek cirkvi, a pôjde ďalej s cirkvou, bez cirkvi alebo napriek cirkvi. Preto sa od cirkvi čaká zásadné rozhodnutie – všeobecné princípy sú dôležité, použiteľné imperatívy sú dôležitejšie, ale najdôležitejšie sú nespochybniteľné fakty – opravdivosť a hodnovnosť zvestovania, teológie, exegézy a dogmatiky, morálky, ekumenického spoluzitia, kresťanských médií, oblečenia a etikety, výchovy kňazov, vedenia cirkvi, vzťahu ku svetu.

Budúcnosť nepatrí cirkvi slabej viery, slepej poslušnosti, fanatickej straníckosti, nedôverčivej a brzdiacej cirkvi zahľadenej do vlastnej minulosti, cirkvi nepriateľskej voči vede a kritickosti, diletantsky vševedúcej, slepej voči problémom a skúsenosti, kompetentnej rozhodovať o všetkom a o každom, náročnej, netrpezlivej a neférovej, uzatvorenej pred skutočnosťou.

Teda budúcnosť nepatrí nehodnovernej cirkvi, ale cirkvi, ktorá vie, že nevie, ktorá v slabosti a nevedomosti dôveruje božej milosti a múdrosti, ktorá je vďaka svojej viere šťastná, pevná a kriticky sebakritická, ktorá je plná duchovnej spontaneity, života, plodnosti a láskavosti, ktorá rada počuje nové otázky a vie si vážiť odbornosť a vedu, ktorá je iniciatívna a odvážne nesie riziko a je úplne otvorená voči skutočnosti, **teda budúcnosť patrí cirkvi, ktorá je skrz naskrz hodnoverná!**

B. Die Verwirklichung der Wahrhaftigkeit

I. Eine Herausforderung an die Kirche

Vystúpenie Richarda Davisa z cirkvi a komentár k nedostatku kňazského dorastu. (str. 73-92)

II. Wandel der Tugenden

Výrok o jednom americkom biskupovi: je to absolútne čestný muž: nikdy by nebol schopný klamať, jedine ak by to bolo na úžitok cirkvi... Absolútne opozitum opravdivosti nie je lož, ale nehodnovnosť! Kedy hovoríme o nepravde, nehodnovnosti a klamstve? (str. 93-103)

Pravda je objektívny súhlas – lož sa týka výroku a jej cieľom je výhoda.
Opravdivosť je subjektívny súhlas - vyjadruje základný postoj, smeruje dovnútra ako vzťah k sebe samému.

Typický nehodnoverný predstaviteľ (cirkvi)

- klame, ale neprizná si to
- sám pred sebou popiera vlastné klamstvo, on si ho „odklame“
- všetko si pred sebou tak napraví, že sa považuje za čestného
- sám pred sebou je v dvojitém svetle, nie je sám sebe úplne priehľadný
- je vnútorne neopravdivý a viacerým až iracionálnym reakciám je treba rozumieť odtiaľto
- ostáva nehodnoverný aj ak mlčí, dokonca aj ak hovorí pravdu, pretože nehodnovernosť nie je daná jednotlivými klamlivými vetami, ale je daná nesúlalom jeho základného postoja
- dobro cirkvi mu dovoľí klamať pokojne, bez toho, že by sa ho to dotklo vo svedomí – neklame pre seba, ale robí to pre dobro veci, celku, cirkvi.

Hodnovernosť nemožno v cirkvi nikdy dosť zdôrazniť! Nie je to jedna z cností, ale je to vzťah človeka k sebe samému. Cirkev sa rozloží ak do nej vstúpi duch neopravdivosti. Príkladom z politiky je totalitarizmus, v cirkvi ho popisujeme ako autoritarizmus. Autorita určuje čo je pravda a v autoritarizme je pravda to, čo zodpovedá autorite, jej poriadku, jej režimu, jej systému. Čo zodpovedá „pravde systému“ sa podporuje a propaguje všetkými prostriedkami. Čo „pravde systému“ protirečí, sa všetkými prostriedkami trestá, popiera, zakazuje, prenasleduje, zakrýva a zatajuje. Tak sa neopravdivosť rozširuje v spoločnosti a infikuje všetko a ľudia sa prispôbia. Vyhnú sa tomu aby oslovili pravdu, aby odporovali vrchnosti: je to nebezpečné, nie je to v línii, nie je to „cirkevné“. Riziko je veľké, lebo človek sa stáva neoblúbeným nielen „hore“, ale všade. Lepšie je mlčať, hoci mlčanie je dvojznačne a niekedy aj jednoznačne súhlasom. Človek sa vyhýba konfliktom, dáva si pozor aby neplával proti prúdu, vždy nejakým spôsobom kolaboruje – ak sa tomu nevyhne hneď na začiatku. Tu a tam sa začína vnútorná spolupráca s neopravdivosťou – človek povie sebe, ale aj ostatným: proti tomu sa nič nedá robiť, napokon to nie je až také zlé, veď sa na tom dá nájsť aj niečo dobré, dá sa zabrániť horšiemu a nakoniec z toho všetkého môže vziť ešte dobré. Tak sa napokon sama od seba legitimizuje neopravdivosť systému aj vlastná neopravdivosť a to nie preto, že by sme boli zlí, ale skôr zo slabosti, poddajnosti, ústupčivosti, mierumilovnosti, povolnosti, pokory. **Kto z nás nezažil takého pokušenie na vlastnej koži!**

Ale na neopravdivosť ani netreba aby sa totalitarizmus alebo autoritarizmus rozvinul do plnej krásy! Stačí trochu oportunistu v jeho najbežnejšej podobe. Stačí nekritické nezodpovedné prispôsobovanie sa prostrediu, trendom, sociálnym, politickým, kultúrnym a vedeckým zmenám, duchu času, konkrétnemu rozdeleniu moci, aby sa človek stal nečistým a sám pre seba menej prehľadným. Oportunizmus a autoritarizmus sú súrodenci. Oportunizmus

mnohých umožňuje autoritarizmus niekoľkých a autoritarizmus niekoľkých podporuje oportunizmus mnohých. Autoritarizmus a oportunizmus sa môžu stretnúť v jednej osobe a napr. v nositeľovi úradu rozvinúť do dokonalosti – ten je potom oportunistický smerom nahor a autoritársky smerom nadol. Popisuje sa to aj ako cyklistická poloha – smerom nahor ohnutý chrbát, smerom nadol šľapať.

Nehodnovnosť znamená nielen nezodpovednosť, ale aj zmäkčenie, rozbitie a stratu identity, seba samého a vlastnej podstaty: zlé návyky korumpujú charakter.

III. Wahrhaftigkeit als Gefahr

Nebezpečenstvo fanatickej opravdivosti, napr. namiesto Ecclesia semper reformanda - Ecclesia reformata est (evanjelici).

Príklady na rozboře diel Luthera, Jaspersa, Bonhöffera, Bartha (str.103-120)

IV. Institutionelle Kirche – Hindernis für wahrhaftiges Christsein?

1. Súčasný inštitucionalizovaný cirkevný systém nemožno ospravedlniť pojmom „vývoj“. Elasticita tohto pojmu má hranice rovnako ako dôveryhodnosť jeho použitia. (str. 120-130)

2. Pre to, čo sa od „konštantínovského obratu“ nazýva „rímsky systém“ - centralizmus, juridizmus, autoritarizmus, absolutizmus a imperializmus rímskej kúrie - sa nedá nájsť dostatočný biblický základ.

3. Základné ustanovenia (Kirchenverfassung) v. doktrína⁵

Kvázidogmatické rozlíšenie troch úradov – biskup, kňaz, diakon.

Nebiblické sociologické rozdelenie na klérus a laikov, úrad a spoločenstvo.

V. Wahrhaftigkeit in praktischer Reform

VI. Der Beginn eines Wandels

Ján XXIII. a II. Vatikánsky koncil (str. 130-162)

1. Vek ekumény

- katolícka spoluvina na rozdelení cirkvi
- kresťanské spoločenstvá treba uznať ako cirkevné spoločnosti, ako cirkvi
- ekumenický postoj a obrátenie katolíckej cirkvi
- podporovať spoluprácu s kresťanskými cirkvami

2. Požiadavky reformátorov - katolícka cirkev ako cirkev pravdy, protestantské cirkvi ako cirkvi opravdivosti (s. 41)

- úcta k biblii

a/ pri bohoslužbe

b/ v živote cirkvi

c/ v teológii

⁵ kongregácia pre náuku viery, congregatio pro doctrina fidei, congregatio Romanae et universalis Inquisitionis

- služba božieho ľudu
 - a/ namiesto klerickej liturgie liturgia kňazského ľudu
 - b/ namiesto nezrozumiteľnej latinčiny reč ľudu
 - c/ namiesto rímskej liturgie lepšie prispôsobenie miestnej kultúre
 - d/ namiesto rozkošatej liturgie väčšia podobnosť s Ježišovou večerou
 - e/ reforma liturgie sviatostí (najmä krstu)
cirkevného roka (zlúčenie sviatkov svätých)
kňazskej modlitby (skrátенý breviár v reči ľudu)
 - f/ kladné riešenie klasických kontroverzií (účasť na kalichu)
 - uznanie laikov
 - priamy prístup k Svätému písmu a bohoslužbe
 - všeobecné kňazstvo a laický apoštolát, farské rady
 - prispôsobenie cirkvi národným osobitostiam
 - reforma ľudovej zbožnosti
 - zrušením odpustkov sa skončil stredovek
 - nové chápanie (piatkového!) pôstu
 - rozpoznanie rizika zvráteného marianizmu
 - 3. pravda náboženstiev
 - koniec antisemitizmu
 - náboženská sloboda
 - sloboda, rovnosť a bratstvo sú starokresťanské slová.
 - 4. sekulárny svet
 - na rozdiel od I. Vatikánu ráta cirkev II. Vatikánu so svetom takým, akým sa stal, teda s dospelým svetom
 - v zásade pozitívny vzťah k pokroku ľudstva
 - zasadenie sa za ľudskú dôstojnosť, ľudské práva
 - porozumenie a sebakritický postoj k rôznym formám ateizmu
 - potvrdenie priority vzájomnej lásky a zodpovednosti v manželskom živote
 - potvrdenie slobody kultúry a vedeckého bádania vrátane teologického
 - stáť na strane slabých (jednotlivcov aj národov)
 - ostré odmietnutie vojnového riešenia
 - náboženská sloboda
 - 5. cirkevná reforma
 - koniec protireformácie
 - pápež spolu s kolégiom biskupov
 - reorganizácia rímskej kúrie
 - reforma prípravy kňazov a štúdia teológie
 - obnova reholí a reholného života
 - nové misijné ciele – spása aj pre nepokrstených
- Treba mať na zreteli aj výzvy, ktoré nie sú v koncilových dokumentoch, ale v nasledujúcich desaťročiach môžu mať ešte väčší význam:

1. v cirkvi vládne nový duch, ktorý je živší ako mohli postihnúť koncilové formulácie
2. Nová sloboda myslenia a diskusie sa ukázala ako veľmi plodná.
3. Skutočnosťou sa stal nový, viac dejinný a existenciálny vzťah k pravde
4. Čiastkovosť a historická podmienenosť všetkých dokumentov cirkevnej náuky sa podrobí konkrétnemu skúmaniu.
5. II. Vatikán si vedome nebude nárokovať „neomylnosť“, ktorú definoval I. Vatikán
6. Novoscholastická teológia preukázal svoje zlyhanie pri riešení nových problémov
7. Autorita živej teológie aj autorita teológov vôbec sa posilnila rozhodujúcim spôsobom.
8. Na všetkých stupňoch sa stal zrejším nový ideál cirkevného vedenia, namiesto vlády jedného muža spoločná zodpovednosť
9. Cirkev sa vzdala špecifických stredovekých postojov ku spoločnosti, štátu, politike a scholastike
- 10 Oprávnené nároky východných a cirkví a reformácie sa zaradili do katolíckej cirkvi

VII. Kurswechsel in der Lehre? (str. 162-180)

Nie je jednoduché „oddiskutovať“ zreteľné zmeny, ktoré sa v „neomylnom“ učení udiali, poukázaním na neprotirečivý vývoj učenia, ale je potrebné hľadať riešenie. Nie je možné oddiskutovať zásadný rozdiel medzi zoznamom „omylov modernizmu“ ako ich prijal I. Vatikán s postojom Cirkvi v dnešnom svete (Gaudium et spes) na II. Vatikáne v 60-tych rokoch. Nie je možné oddiskutovať odsúdenie náboženskej slobody Píom IX. a Dekrétom o Náboženskej slobode (Dignitatis humanae) na II. Vatikáne.

Podobne aj cirkevné učenie o antikoncepcii: už dávno pred Encyklikou Pavla VI. bolo jasné, že spor sa nevedie o pilulku ani o samotné plánovanie rodičovstva, ale o pravdu učiteľského úradu cirkvi! Aj v katolíckej cirkvi sa stále viac presadzoval názor, že by bolo treba zmeniť učenie cirkvi ohľadne regulácie pôrodnosti, ale možno priznať, že sa učiteľský úrad mylil? Skúsme si na túto otázku odpovedať:

1. Konzervatívna teológia menšiny v komisii má pravdu keď požaduje: problém nie je možné zjednodušiť tak, že encyklika Casti conubii Pia IX. z roku 1930, ktorá vyhlásila reguláciu pôrodnosti za ťažký hriech, nebola „neomylným“ učením cirkvi. Dá sa totiž preukázať, že sa v ďalšom období dodržiavala ako všeobecne záväzná a pod ťažkým hriechom platná náuka učiteľského úradu cirkvi (magisterium ordinarium!). Tak všeobecne a intenzívne podané učenie má všetky znaky „neomylnosti“.
2. Konzervatívna teológia má pravdu aj v tom, že zmenu učenia nie je možné len tak ľahkomyselne zdôvodniť zmenenou dejinnou situáciou.

3. Konzervatívna teológia má aj v tom pravdu, že by potom musela spravodlivo priznať vážny omyl učiteľského úradu cirkvi - ak by sme uznali, že antikoncepcia sama o sebe nie je zlá, potom by sme museli priznať, že duch svätý nebol s pápežom Piom IX, Piom XI a Piom XII, ale s protestantmi. Že pol storočia neochraňoval pápežov od ťažkého omylu, v dôsledku ktorého sme nerozumne pripustili zaťaženie tisícov ľudských aktov, dnes dovolených, večným trestom.

4. Konzervatívna teológia však nemá pravdu v tom, že ak by aj musela priznať takéto veľké omyly, neznamená to, že by musela pochybovať o podpore ducha svätého. Neomylnosť cirkvi je viac ako neomylnosť konkrétneho človeka v cirkevnom úrade alebo neomylnosť konkrétnych formulácií.

VIII. Manipulation der Wahrheit? (str. 180-198)

Pod manipuláciou pravdy sa rozumie situácia, keď je pravda v službách systému a politicky ovládnutá. Slová sa nepoužívajú na komunikáciu, ale na ovládanie. Reč sa korumpuje taktickou dvojznačnosťou, vecnou nepravdivosťou, falošnou rétorikou a prázdnyim pátosom. Jasné sa označí za nejasné a nejasné sa podáva ako jasné. Vlastná pozícia sa vyzdvihuje a protivník je bez zjavného zdôvodnenia odsúdený. Chýbajúca kontinuita sa dosiahne vynechávaním a harmonizovaním. Priznanie chýb a korekcia sa zásadne nepripúšťa a tým sa predstiera praktická vševedúcnosť autority. Už nejde o neúnavné hľadanie pravdy, ale o zotrvačné, márnomyseľné a všetkými mocenskými prostriedkami udržiavané vlastníctvo pravdy.

Ako príklad uvádza manipuláciu s výrokom „mimo cirkvi niet spásy“⁶. Ako sa konštruktívne vysporiadať so starobylym⁷ cirkevným učením a vyhnúť sa neopravdivosti? II. Vatikán zdôraznil, že aj ľudia, ktorí nie sú príslušníkmi katolíckej cirkvi, dokonca aj vyslovení ateisti, môžu dosiahnuť spásu, ale axióm „extra ecclesiam...“ nezrušil. Otázka znie: manipuluje tu teológia neopravdivým spôsobom s pravdou, keď na jednej strane proklamuje „mimo niet spásy“, na druhej strane pripúšťa „spása aj mimo“? Keď učí *obsahom* opak, ale ponecháva pôvodnú *formuláciu*? A načo je to dobré? Na predstieranie kontinuity, ktorej fakticky nieta? Aby sa neskompromitoval úrad, ktorý prekročil svoju autoritu?

1. s opravdivosťou koliduje *pozitivistické chápanie* vyznania viery. Znamená to, že sa berie tak doslovne ako by ho chápal právnik – doslova a do písmena. Nepýta sa odkiaľ sa to vzalo, ako sa to menilo, či to ešte má nejaký zmysel, či by sa to nedalo naformulovať lepšie.

2. s opravdivosťou koliduje aj *špekulatívne chápanie* vyznania viery. Výrok sa chápe ako paradigma, ktorú je potrebné nechať platnú v jej pôvodnom doslovnom znení, ale celý je význam je možné reinterpretovať.

3. požiadavke radikálnej teologickej opravdivosti môže dnes zodpovedať jedine *dejinná interpretácia*. Nie je možné jemne prevracat' alebo znásilňovat' zmysel

⁶ *Extra Ecclesiam nulla salus* (aj podľa Katechizmu z r. 1992, odsek 846)

⁷ *siaha do 3 stor. k sv. Cypriánovi a ustanovil ho 4. Lateránsky koncil r. 1215*

starej formulácie, v tom má pozitivistická interpretácia oprávnenú požiadavku. Ale rovnako nie je možné starú formuláciu v novej dejinnej situácii jednoducho mechanicky opakovať, prihrievať, v tom má zasa oprávnenú požiadavku špekulatívna interpretácia. Rozpor medzi starou formuláciou a novým zámyslom možno prekonať len novou formuláciou.

IX. Ausblick

Budúcnosť hodnovernej cirkvi sa už začala. Túto knihu treba chápať ako výzvu na pokračovanie a naplnenie toho, čo sa už stalo skutočnosťou. (str. 198-232)

A. Všeobecné úlohy ako výsledok koncilu

1. uviesť do praxe vo všetkých krajinách koncilové dokumenty. Nie podľa litery, ktorá zabíja, alebo podľa ducha, ktorý oživuje.
2. všeobecná totálna obnova teológie na solídnych exegetických, historických, systematických a ekumenických základoch s ohľadom na súčasný stav sveta a cirkvi

a/ teológia musí dostať úplnú slobodu. Treba odstrániť aj posledné prekážky a cenzúru absolutistického obdobia, najmä predcenzúru teologických kníh (Imprimatur).

b/ povýšiť teologickú spoluprácu a na úrovni biskupskej synody zvoliť odborníkov zo všetkých krajín, aby boli poradným zborom pre Kongregáciu pre náuku viery, podobné poradné zbory zriadiť pri každej biskupskej konferencii, zabezpečiť konzultáciu medzi pápežom a biskupskými konferenciami pred zverejnením každého významného dokumentu. V súčasnej situácii je absolútne zbytočné zostaviť, ako si to želajú kuriálne kruhy, katalóg omylov, „pravidlá viery“ alebo všeobecný „katechizmus“.

3. dôsledné uskutočnenie liturgickej reformy

a/ namiesto prekladov z latinčiny formulovať texty modlitieb primerané miestnemu jazyku a dobe, časť možno formulovať aj spontánne

b/ namiesto dvoch alebo troch čítaní len jedno a v bežných dňoch lectio continua z niektorej biblickej knihy na pokračovanie s krátkym moderným komentárom

c/ prijímanie pod obojím, oproti hygienickým námietkam by si mal každý prijímajúci vziať chlieb z patény a namočiť do vína

d/ piesne, ktoré sú v najlepšom zmysle slova moderné a zrozumiteľné

e/ absolúcia aj mimo osobnej spovede v rámci eucharistickej slávnosti alebo pri osobitnej liturgii zmierenia

f/ zrušenie anachronických pobožností a zmysluplné nahradenie modlitieb (aj kňazských)

4. zásadná reforma cirkevného práva si urgentne vyžaduje demystifikáciu a odideologizovanie. Normou musí byť evanjelium Ježiša Krista, základom biblická ekleziológia.

- a/ právny ráz kódexu si vyžaduje, aby upravil právne vzťahy v spoločenstve bez ustanovení dogmatického alebo morálneho rázu
- b/ stupňovitá úprava – základné normy pre celú cirkev, rámcové normy pre veľké kultúrne priestory, podrobné ustanovenia pre jednotlivé krajiny
- c/ potvrdenie a ochrana základných osobných práv
- d/ jasné oddelenie legislatívnej, administratívnej a súdnej moci
- e/ kompletná decentralizácia na princípe subsidiarity (najmä pozitívne vymedzenie toho, čo je vyhradené pápežovi a biskupom)
- f/ rózne zredukovanie trestného práva (exkomunikácie) a revízia procesného práva (otvorenosť konania, urýchlenie najmä manželských procesov, zavedenie správneho konania)

B. Zvláštne úlohy vo vzťahu ku cirkevnej ústave

1. spolurozhodovanie na všetkých úrovniach
2. priame slobodné voľby predstavených na všetkých úrovniach (farár, biskup, pápež) na obmedzené obdobie (6 – 8 rokov) a s vekovým limitom (65 – 70 rokov).
3. teologická, právna, sociologická a psychologická revízia tradičného obrazu kňaza – dobrovoľný celibát, zrušenie kňazského oblečenia, úprava predpisov pre liturgické oblečenie, namiesto kňazských seminárov normálne univerzitné štúdium
4. verejné narábanie s financiami, schvaľovanie rozpočtu a predkladanie vyúčtovania
5. dôsledná reforma rímskej kúrie – internacionalizácia, odbúranie byrokratického aparátu, zrieknutie sa absolutistického štýlu reči a vládnutia, zváženie potreby svetskej diplomatickej štruktúry nunciiov, zrušenie všetkých anachronických dvorných titulov a rádov (nemajú nič spoločné s Kristovou cirkvou), dvoranov nahradiť odborníkmi a pluralitou mentalít.
6. zmena diecéznej štruktúry so zásadnou decentralizáciou, namiesto svätiacich biskupov ustanoviť miestnych biskupov vo významných centrách s konkrétnymi právomocami
7. nové usporiadanie farností – aktivovanie celého spoločenstva, prispôsobenie potrebám a nárokom miestneho spoločenstva, sústredenie sa na duchovnú správu a z tohto pohľadu aj angažovanosť vo verejných veciach. Podpora malých spoločenstiev, nie nevyhnutne obmedzených na územie farnosti, s rozmanitými cieľmi. Bohoslužby nielen v kostole, ale najmä cez pracovné dni aj v domoch a na miestach stretania susedských spoločenstiev.
8. prehodnotenie postavenia žien v cirkvi na báze úplnej rovnoprávnosti, účasť žien na samospráve cirkvi. Podpora teologického štúdia žien aj s možnosťou teológiu vyučovať. Revízia liturgických textov a kánonov cirkevného práva, ktoré diskriminujú ženy. Umožnenie svätenia žien na diakonky a vážne

domyslenie svätenia žien na kňazky, proti čomu neexistujú žiadne biblické ani dogmatické dôvody.

9. reforma rehoľných spoločenstiev - adaptácia na nároky dnešnej doby podľa Kristovho posolstva (odstúpenie od asketických noriem Kumránskych spoločenstiev od Mŕtveho mora). Nová interpretácia „evanjeliových rád“ – „nemanželský život“ tu má na rozdiel od všeobecnej cirkvi svoje opodstatnenie, „chudoba“ nevyklučuje aktívny podiel na spravovaní spoločného majetku ani rozumný rozpočet pre vlastnú spotrebu, „poslušnosť“ nemôže byť nadriadená osobnej slobode a dôstojnosti členov spoločenstva, namiesto „predstaveného“ kolegiálna a jeden „primus inter pares“, zváženie dočasnosti sľubov alebo či vôbec sú sľuby v terajšej náboženskej forme potrebné, úplná sloboda spoločenstiev pri usporiadaní ich života (modlitba, práca, oddych, spravovanie, oblečenie).

C. Zvláštne úlohy v službe ekumény s ostatným kresťanskými cirkvami

1. úprimné všestranné uznanie krstu
2. pravidelná výmena kazateľov, katechétov a teológov za účelom vzájomného spoznávania spoločných prístupov aj odlišností
3. častejšie ekumenické bohoslužby slova a určenie podmienok pre spoločné slávenie večer Pánovej
4. väčšia voľnosť pri účasti na bohoslužbách iných kresťanských cirkví, predovšetkým v prípade miešaných manželstiev
5. podľa možností spoločné využívanie kostolov a spoločná výstavba nových kostolov
6. vzájomné uznanie miešaných manželstiev a krst detí ponechať na rozhodnutí rodičov
7. podpora spoločnej biblickej práce v spoločenstvách aj na vedeckej úrovni, spoločné preklady a komentáre
8. posilnenie spolupráce a integrácia konfesijných teologických fakúlt - spoločná knižnica, spoločné podujatia, vzájomné uznanie niektorých prednášok a cvičení
9. preskúmanie možnosti spoločného ekumenického štúdia základov teológie
10. ekumenická spolupráca vo verejnom živote (spoločné stanoviská, iniciatívy a akcie)

D. Zvláštne úlohy v službe modernému svetu

1. prehodnotenie cirkevnej angažovanosti vo svete – hyperangažovanosť v niektorých, žiadna angažovanosť v iných svetských oblastiach, dobrovoľné zrieknutie sa niektorých časovo podmienených a prežitých privilégií napr. v školstve
2. ciele nenáročné a realistické akcie tam, kde môže cirkev prispieť k riešeniu dôležitých súčasných problémov tam, **kde a v akej miere** sa jednoznačne angažuje aj evanjelium Ježiša Krista: rasové otázky, preľudnenosť, zmierenie medzi národmi, sociálna núdza a pod. Cirkev sa nemusí etablovať v ďalších a ďalších verejných inštitúciách, ale môže slúžiť ako mobilná „požiarna služba“ tam a nakoľko je jej zásah potrebný.

V záložke vydavateľa sa píše: Hodnovernosť je základná požiadavka na cirkev po koncile a súčasne skúšobný kameň jej budúcnosti. Küngova kritika je v duchu evanjelia pokoncilovo priama a vždy konštruktívna. (str. 2) Čo rozumieť vo svetle kritiky Hansa Künga pod konštruktívnosťou a voči komu/čomu je konštruktívny? Ak popíše cirkev ako nehodnovernú, tak z jeho vlastnej definície nehodnovernosti má takáto Cirkev „v popise práce“ považovať jeho kritiku za nekonštruktívnu. A osobný osud Hansa Künga v Cirkvi potvrdzuje, že jeho kritický pohľad je správne „nekonštruktívny“. Možno na tom, pre koho prichodí Hans Küng ako konštruktívny, sa budú „triediť duchovia“.

Pre nás nastala príležitosť vytriediť svoje vlastné predstavy o smerovaní Cirkvi práve v roku 2008/2009, keď sme sa začali dielom Hansa Künga bližšie zaoberať na jeho 80. narodeniny (19. marca 1928) a na 50. výročie zvolania II. Vatikánskeho koncilu (21. januára 1959). Sprievodné slovo, ktoré bolo pôvodne spracované pre monotematický prípravný seminár Teofóra v Nitre 22. novembra 2008, je teraz doplnené o pohľad na 40 rokov, ktoré od prvého vydania *Wahrhaftigkeit* uplynuli.

Prílohou vydania ⁸ ; je aktuálny dobový komentár k encyklike *Humanae vitae*, ktorým sa Hans Küng vyjadruje v nedelnom príhovore k aktuálnemu daniu.

1. Encyklika *Humanae vitae* je oficiálne stanovisko, ktoré pápež zverejnil po dlhej úvahe. Bolo by ilúziou domnievať sa, že ho bude v dohľadnej dobe meniť alebo korigovať. 2. Toto stanovisko je „omylné“. 3. Narazilo až na prekvapivo veľký a jednotný odpor – jednohlasne ho odmietol „svet“ a vyvolalo hlbokú krízu v cirkvi. V cirkvi to povedie ku kritickému zhodnoteniu jej predstavy o autorite, učiteľskom úrade, učení cirkvi, dogmách a predovšetkým o neomylnosti. 4. Pápežovo rozhodnutie budeme brať vážne a rešpektovať. 5. Premyslíme argumenty a budeme lojálne diskutovať. 6. Budeme sa správať podľa svedomia.

Ad 1: Tejto ilúzii niektorí z času načas podľahli ⁹, aby z nej zasa rýchlo vytriezveli potom, čo dokument za dokumentom potvrdzuje a spresňuje alebo sprísňuje požiadavky *Humanae vitae* na sexuálne správanie rímskych katolíkov.

Ad 2: Mimo samotnej cirkevnej vrchnosti sa jej „omylnosť“ berie bežne do úvahy, ale nateraz okrem pretrvávania hlbokkej krízy v cirkvi bez zreteľahodných praktických dôsledkov.

Ad 3: „Svet“ zotrval v postoji jednoznačného odmietnutia sexuálnej morálky v podaní *Humanae vitae*. Rímski katolíci sú rozdelení na väčšinu, ktorá sa bez hlbšieho porozumenia nastoleného problému z praktických dôvodov potichu

⁸ *Taschenbuchausgabe: Herderbücherei 390, Freiburg-Basel-Wien 1971, Anhang, s. 233, 234 Zur Geburtsregelung – ein helfendes Wort (Wort zum Sonntag v švajčiarskej televízii)*

⁹ V roku 1998 som na jednej konferencii vyjadril presvedčenie, že zákaz používania tzv. umelej antikoncepcie zruší najbližší pápež do 5 rokov od nástupu do úradu. Aj toto sa ukázalo ako ilúzia, ale prorocká, ako hovorí Hans Küng, nie sú veštenie.

zariadi ako vie alebo chce a dve malé bojujúce menšiny - jedna čihí, druhá hota. Zdá sa, že o učiteľskom úrade, dogmách a neomylnosti sa nehovorí tak veľa ani s takou ľahkosťou alebo reformným nadšením ako Hans Küng očakával.

Podobne ako v prípade sexuálnej morálky, väčšina sa nestará a zariadi sa podľa svojho, menšiny „bojujú“ najmä pod tlakom kúrie, ktorá stráni skôr protireformnému krídlu.

Ad 4: Pápežovu predstavu, tak ako ju vyjadril svojím rozhodnutím v *Humanae vitae*, rešpektuje len malá menšina.

Ad 5: Diskusia sa vyčerpala, zmenila sa na zákopovú vojnu, nikomu sa nechce zaoberať argumentmi druhej strany a tak si píšú a rozprávajú svoji pre svojich a presviedčajú presvedčených.

Ad 6: Mnohí sú vo svedomí preťažení, mnohí zasa zneistení a trpia svojou nábožensky a ľudsky nedozretou revoltou. Najmä citliví, zraniteľní a preťažení ľudia nenachádzajú východisko, pomoc, vysvetlenie ani podporu. Poznáme to z ambulancií, spovedníc aj z každodenných signálov ľudí okolo nás.

Pozrime sa preto ako vzniklo cirkevné stanovisko, vybudované na stovkách strán dokumentov k manželskej sexualite a akým smerom sa vyvíja dnes.

Arcanum	encyklika	1880	Lev XIII.
Casti connubii	encyklika	1930	Pius XI.
zriadenie komisie		1963	Ján XXIII.
Humanae vitae	encyklika	1968	Pavol VI.
Familiaris consortio	apoštolský list	1981	Ján Pavol II.
Donum vitae	kongregácia pre náuku	1987	
Katechizmus katolíckej cirkvi		1992	
Veritatis splendor	encyklika	1993	
Evangelium vitae	encyklika	1995	
Charta zdravotníkov	pápežská rada pre duchovnú starostlivosť v zdravotníctve	1995	
Fides et ratio	encyklika	1998	
Deus caritas est	encyklika	2005	Benedikt XVI.
Spe salvi	encyklika	2007	
Dignitas Personae	kongregácia pre náuku	2008	

Arcanum sa zaoberala predovšetkým úlohou sviatostného cirkevne uzatvoreného manželstva v modernej dobe. Bola zameraná hlavne proti oslabovaniu posvätnosti manželského zväzku pod vplyvom iných kultúr a najmä sekularizácie. Cirkev je jediným protektorom manželstva a nie len jedným z jeho aktérov. Preto bráni svetskej moci v zrovnoprávnení civilného sobášneho aktu a najmä civilnému rozvodu manželstva. V intímnom živote manželov potvrdzuje primát plodivého aktu nad aktom vzájomnej rozkoše.

Casti conubii nanovo potvrdzuje jasnú a nekompromisnú pozíciu Cirkvi proti antikoncepcii a to najmä v konfrontácii s liberálnejším smerovaním protestantských denominácií. Hlavným účelom sexuality je plodnosť aj dobro manželov. Preto má byť manželské spojenie otvorené voči prijatiu dieťaťa, čomu sa nemajú klásť žiadne neprirodzené prekážky. Prirodzenou prekážkou je napr. neplodnosť. Samotný intímny život manželov je ich súkromnou záležitosťou a nemusí sa obmedzovať na akt plodenia. Používanie antikoncepčných prostriedkov je ťažký hriech.

Humanae vitae predchádzal celý vejár nádejí, ktoré priniesli 60-te roky, vrátane nádeje, že „pilulka“ rieši katolícky problém! Ukazovala sa možnosť zabezpečiť krátkodobú neplodnosť (ktorá podľa cirkevného učenia nie je prekážkou manželského pohlavného aktu) bez akéhokoľvek zásahu do priebehu láskyplného objatia. Ján XXIII. ustanovil preto v marci roku 1963 pápežskú komisiu, ktorá mala zaujať odporúčajúce stanovisko. Na koncile sa táto téma považovala za „technický problém“, ktorý je vhodné riešiť mimo rokovania koncilu. Pápežská komisia odovzdala už nástupcovi Pavlovi VI. v lete 1966 svoje stanovisko, ktoré v pomere 30:5 hlasom odporúčalo zmenu v náuke o sexuálnej morálke vo vzťahu ku regulácii pôrodnosti. Napokon sa ukázalo, že riešenie je síce jednoznačné, ale z pohľadu učiteľského úradu neakceptovateľné a neprípustné. Pavol VI. vydal v lete 1968 encykliku *Humanae vitae*, ktorá v súlade s odporúčaním konzervatívnej menšiny komisie predstavuje úplný zákaz akejkol'vek tzv. umelej antikoncepcie¹⁰.

Všetky nasledujúce encykliky a výnosy v období ostatných 40 rokov nepriniesli v tomto smere žiadne úľavy, ale potvrdzujú zákaz tzv. umelej antikoncepcie. Spresňujú úplne odmietavé stanovisko učiteľského úradu ku medicínskym zásahom do plodivého aktu, najmä metódami tzv. umelého oplodnenia, ku akejkol'vek manipulácii s pohlavnými bunkami, zárodkami a plodmi a ku akýmkoľvek manipuláciám s genetickou informáciou človeka.

Pokiaľ ide o pravdivosť Cirkvi v ďalších tematických okruhoch, Hans Küng už pred 40 rokmi popísal, že úzke miesto učiteľského úradu Cirkvi je jeho opravdivosť s výkričníkom a neomylnosť s otáznikom. Odvtedy a najmä počas pápežstva Josepha Ratzingera, sa stále jasnejšie vynára komplex príznakov pokriveného obrazu Cirkvi, ktoré Hans Küng popisuje ako mentalitu obliehanej pevnosti. Na tomto mieste spomenieme niekoľko aktuálnych príkladov. Ilustrujú nielen zabarikádovanú uzavretosť cirkevnej lode, ktorá nestačí držať krok so sekulárnym svetom, ale z jej kapitánskeho mostíka počuť dokonca príkazy na spätný chod motorov.

¹⁰ k argumentácii konzervatívnej menšiny pozrite aj vyššie na str. 10

V nadväznosti na výnosy učiteľského úradu vo vzťahu ku sexualite došlo v ostatných rokoch k výraznej biologizácii etiky resp. morálnej teológie. Sporný je predovšetkým cieleň výber a zostavenie biologických argumentov tak, aby dôveryhodne ilustrovali vopred známy bioetický záver a podporovali apriórne stanovisko učiteľského úradu. V našom prostredí je dostupná polemika Petra Voleka a Petra Sýkoru¹¹, ktorá je ukážkou v tomto zmysle špičkovej debaty na Slovensku.

Dlhšie sú známe odmietavé postoje k vedeckej práci viacerých katolíckych teológov, ich profesionálne a spoločenské prenasledovanie, medzi ktorými je z nášho pohľadu prvotinou pokoncilových obetí práve Hans Küng. V ostatných rokoch k nim pribudli najmä teológovia, ktorí vo svojom myslení narážajú na vatikánske hranice (personifikované Josephom Ratzingerom), v ktorých sa smie pohybovať aktuálna katechizmová kristológia, napr. Anthony de Mello, Jon Sobrino, Roger Haight.

Vatikán vrátil do vyznania viery katolícku cirkev, v kostoloch odvrátil tvár kňaza od veriacich ku latinskému misálu a z alternatívnych hnutí podporuje tie, ktoré sú zakotvené v 19. storočí alebo sa ako lefévristi pohybujú na pravicovo extrémistickej hranici spektra. Naopak, z verejného cirkevného života sú vyradené historické „tajné cirkvi“ z obdobia komunizmu aj aktuálne hnutia typu Wir sind Kirche. Švajčiarsky právnik Giuseppe Nay bol do roku 2006 predsedom najvyššieho švajčiarskeho federálneho súdu. Je nositeľom ceny Herbert-Haag-Stiftung für Freiheit in der Kirche za rok 2008 (prezidentom tejto nadácie je Hans Küng). G. Nay sa zastal práva na slobodné myslenie a vyjadrovanie v cirkvi po marcovom rozsudku Apoštolskej signatúry, podľa ktorého majú biskupi právo vylúčiť osoby akýmkoľvek spôsobom zúčastnené na hnutí Wir sind Kirche z grémií, ktoré cirkev ustanovuje na svojom území. Podľa toho platí, že ak sa zúčastníte na programe XV. ročníka Myslitelia aj zajtra, môžete prísť právoplatne napr. o členstvo vo farskej rade. Podľa G. Naya bráni takýto súdny výrok autonómnemu mysleniu a účinkovaniu laikov v cirkvi a tí, ktorí sú dnes členmi cirkevných grémií nemôžu vôbec tušiť, čo je ešte ako vyjadrenie vlastnej mienky dovolené a čo je už zakázané.

Minulú nedeľu sa začal čerstvo vyhlásený „rok kňaza“. Príležitosťou je 150. výročie úmrtia sv. Jána z Vianney. Výber tohto svätca poukazuje na ďalšie posilnenie protireformnej línie súčasnej kúrie v duchu 19. storočia a pripomína účelové stvorenie sv. Jána Nepomuckého, ktorý sa podobne stal logom protireformácie (hoci Ján z Vianney je aspoň skutočná historická postava). Benedikt XVI. hovorí napríklad v úvodnom prejave k roku kňaza: identita kňaza sa bude v súvislosti s cirkevnou disciplínou (slovo disciplína tesne súvisí

¹¹ Bioetické výzvy pre filozofiu, Trnava 2008, II. časť str.127 – 190.

s slovom „discipulus“ – učeník); kňazi nemajú prežívať svoju identitu len zvnútorne, ale majú ju zreteľným spôsobom sprítomňovať aj navonok, napr. prostredníctvom zodpovedajúceho kňazského oblečenia; poukazuje na nebezpečenstvo, že v mnohých diecézach vznikajú pod zámkou prípravy na časy „bez kňazov“ laické iniciatívy, ktoré nezodpovedajú ani podstate cirkvi ani cirkevnému právu - naproti tomu sa treba usilovať skutkom a najmä modlitbou o viac duchovných povolání; hovorí aj o potrebe dobrého vzdelávania kňazov v duchu neprerušenej tradície a bez pokušenia diskontinuity, k čomu patrí aj korektné vnímanie II. Vatikánu, ktorý je potrebné interpretovať vo svetle cirkevného učenia ako celku.

Čo sa konkrétne myslí pod korektným vnímaním učenia II. Vatikánu naznačil predseda Pápežskej spoločnosti pre historické vedy Walter Brandmüller, ktorý vidí v dnešnom úsilí o reinterpretáciu II. Vatikánu cirkevným úradom čosi, čo v našich podmienkach poznáme ako „poučenie z krízového vývoja“: vo vzťahu ku rizikovým interpretáciám II. Vatikánu upozornil už v roku 1988 Ralph Wiltgen v knihe „Rhine flows into the Tiber“ (Rýn sa vliadol do Tiberu), že aliancia „rýnskych koncilových otcov“ sa od začiatku so stále väčším úspechom pokúšala ovplyvňovať priebeh koncilu v duchu rovnako viacznačného ako nepochopeného „agiornamenta“; už za jeho študentských čias sa delili seminaristi na ortodoxných a liberálov – viac menej to platilo nielen v rokoch 1962-1965, ale už na I. Vatikáne a nejde ani tak o teologickú reflexiu, ako skôr o emocionálne nálady vtedajšej spoločnosti – ide o otázku či má svet premeniť cirkev alebo či má cirkev premeniť svet; čo je to vlastne reforma?! Reforma nemá nič spoločné so zmenou. Čo sa má reformovať sa nemôže stať niečím iným, musí ostať samo sebou. Reforma cirkvi znamená autenticky uskutočňovať jej vlastnú podstatu, preto nie je s reformou zlučiteľná diskontinuita; pokoncilový pápežský učiteľský úrad predstavuje autentickú interpretáciu a rozvinutie náuky koncilu; učiteľský úrad sa s koncilom plne stotožnil, na rozdiel od teológov, ktorí tak ešte nespravili; nemálo teológov je presvedčených, že Jozef je Ježišovým otcom alebo že prázdny hrob je veľkonočná interpretácia a v žiadnom prípade historická skutočnosť. To isté platí aj pre Ježišove zázraky, o ktorých hovorí Nový zákon a ak sa opýtate na božie synovstvo Ježiša Krista, nie málo teológov vám dá vyhýbavú odpoveď. Podobne sa od učenia koncilu o sviatosti manželstva a noriem sexuálnej morálky vzdáľuje široký prúd morálnej teológie.

Vyzerá to tak, že úzkym miestom učiteľského úradu sa stáva neomylnosť s výkričníkom! Ak si vezmeme na pomoc slovnú hračku, z Vatikánu, ktorý sa považuje za „Lehramt“ (učiteľský úrad) sa stáva „Leeramt“ (vyprázdnený úrad). Napriek tomu alebo aj preto, ako hovorí Hans Küng, sme stále kresťanmi a ostávame v cirkvi. Snaha každého z nás môže byť prorocťom o cirkvi blízkej budúcnosti a snaha nás všetkých spolu už je tou cirkvou.